

VŠEMU SVĚTU NA ÚTĚCHU

Sochařství a malířství na Chomutovsku a Kadaňsku 1350–1590

... Tys dci i matka božie,
všemu světu na útěchu
daná z nebeského sbožie,
na příklad přěšťastně hřiechu ...

Z básně *Zdráva, božie matko* z 80. let 14. století

1

2

3

4

Středověké výtvarné umění bylo vždy úzce spjato s křesťanskou vírou. Umělecká díla s náboženskými náměty po staletí sloužila liturgickým účelům v prostorách kostelů, klášterů, hradních či venkovských kaplí a na dalších místech určených pro bohoslužbu, modlitbu a náboženské rozjímání. Sochy a obrazy ve středověku představovaly zástupce Panny Marie, Krista a svatých, napomáhaly lidem v cestě ke spáse, byly útěchou v nesnázích a ztělesňovaly křesťanské představy o smyslu života. Dnes nás tato díla, vyjmutá z prostředí, pro které byla vytvořena, a zbavená své původní funkce, oslovují v muzeích a galeriích svou výtvarnou hodnotou. Podávají také svědectví o životě, myšlení, touhách i obavách tehdejších lidí.

Nově uspořádaná expozice prezentuje kmenový soubor středověkých děl Oblastního muzea v Chomutově obohacený několika zápůjčkami z církevního majetku. Nejstarší jádro sbírky vzniklo v letech 1916 až 1942 činností Muzejní společnosti. V jejím čele stál Rudolf Wenisch, mezi lety 1932 a 1946 rovněž ředitel muzea. V této době zde působil i významný pražský historik umění Josef Opitz. Jeho mimořádným počinem bylo uspořádání výstavy gotického sochařství a malířství severozápadních Čech v roce 1928, která se konala nejen v těchto prostorách chomutovské radnice, ale i v Mostě. Dodnes představuje jeden z nejvýznamnějších výstavních projektů věnovaných středověkému umění v Čechách.

V době Opitzovy výstavy tvořilo chomutovskou muzejní sbírku sedmnáct dřevorezéb a dvě kamenné sochy. Ve druhé polovině 20. století se postupně rozrůstala o další díla prostřednictvím darů, záchranných sběrů z chátrajících či likvidovaných kostelů a nákupů ze soukromých sbírek. Kolekci obohatily rovněž soubory převedené z jiných institucí, zejména z muzea v Kadani, zrušeného po roce 1972. První stálá výstava otevřená roku 1988 předvedla celou středověkou muzejní sbírku spolu s několika zápůjčkami z Litoměřického biskupství.

V současné expozici, vytvořené v roce 2013 a obohacené o dvě nové významné zápůjčky z Litoměřického biskupství, jsou umělecká díla vystavena v přehledných chronologicky řazených oddílech, které dokumentují specifický vývoj středověkého umění v regionu. Závěrečnou část doplňují renesanční památky, které se dříve nacházely v jiných výstavních prostorách muzea. Několik děl bylo nově restaurováno, a my tak můžeme opět vnímat jejich dřívější krásu a působivost.

ALLER WELT ZUM TROST

Bildhauerei und Malerei im Komotauer und Kaadner Land 1350–1590

... Tochter du und Mutter Gottes
Aller Welt zum Trost
Gesandt uns aus des hohen Himmels Hut
Zu spenden hienieden uns Sündern Mut ...

Aus der Dichtung *Zdráva, božie matko* (80er Jahre des 14. Jhs.)

Die bildende Kunst des Mittelalters war auf das Innigste mit dem christlichen Glauben verquickt. Kunstwerke zu religiösen Themen dienten über Jahrhunderte liturgischen Zwecken in Kirchen, Klöstern, Burg- oder Dorfkapellen und an anderen Orten, die für Andacht, Gebet und Gottesdienst bestimmt waren. Bildwerke und Gemälde waren die Veranschaulichung Christi, der Jungfrau Maria und anderen Heiligen, sollten den Menschen auf den Heilsweg bringen, ihn in Bedrängnis trösten und ihm die christlichen Vorstellungen vom Sinn des Lebens vor Augen führen. Diese heute ihrem ursprünglichen Umfeld, für das sie geschaffen worden waren, entnommenen und ihrer einstigen spirituellen Funktion entbundenen Werke sprechen aber auch in Museen und Galerien ihren Betrachter durch ihren Kunstwert an. Darüber hinaus legen sie Zeugnis über das Leben, Denken, Sehnen und Ängste der mittelalterlichen Menschen ab.

Die neu eingerichtete Exposition präsentiert die Stammkollektion der Werke aus dem Regionalmuseum in Komotau, die durch verschiedene Leihgaben aus Kirchenbesitz ergänzt wurde. Der älteste Kern der Sammlung ist zwischen den Jahren 1916 bis 1942 durch die Tätigkeit der Museumsgesellschaft zusammengetragen worden. An deren Spitze stand Rudolf Wenisch, der von 1932 bis 1946 auch Museumsdirektor war. In jener Zeit war hier auch der bedeutende Prager Kunsthistoriker Josef Opitz tätig. Dessen außerordentliche Leistung war die Veranstaltung einer Ausstellung der gotischen Bildhauerei und Malerei im Jahr 1928, die nicht nur in den Räumen des Komotauer Rathauses, sondern auch in Brüx gezeigt wurde. Sie gilt bis heute als eines der bedeutendsten Ausstellungsprojekte, das der mittelalterlichen Kunst in Böhmen gewidmet wurde.

In Zeiten von Opitz' Ausstellung bestand die museale Sammlung von Komotau aus siebzehn Schnitzwerken und zwei Steinstatuen. In der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts ist sie allmählich um weitere Werke gewachsen – teils durch Schenkungen, teils durch Rettungsaktionen, bei denen sie aus verfallenden oder für den Abriss vorgesehenen Kirchen zusammengetragen wurden und letztlich auch durch Ankäufe aus Privatsammlungen. Die Kollektion wurde auch durch die aus anderen Institutionen überführten Ensembles bereichert, vor allem aus dem Museum in Kaaden, das nach 1972 aufgelöst worden ist. Die erste 1988 eröffnete Dauerschau präsentierte die komplette Sammlung des Museums nebst einigen Leihgaben vom Bistum Leitmeritz.

In der jetzigen, im Jahr 2013 zusammengestellten und durch zwei neue bedeutende Leihgaben als dem Bistum Leitmeritz ergänzten Exposition, werden die Kunstwerke in übersichtlichen, chronologischen angeordneten Abteilungen ausgestellt, welche die spezifische Entwicklung der mittelalterlichen Kunst in dieser Region dokumentieren. Den Schlussteil ergänzen Renaissancedenkmäler, die sich früher in anderen Ausstellungsräumen des Museums befunden hatten. Einige Werke wurden neuerlich restauriert, und so können wir sie wieder in ihrer einstigen Pracht und Eindrucksfülle erblicken.

- 1, 2 Výstava gotického sochařství a malířství v Chomutově v roce 1928, foto Oblastní muzeum v Chomutově / Ausstellung der gotischen Bildhauerei und Malerei in Komotau im Jahr 1928, Foto Regionalmuseum in Komotau
- 3 Josef Opitz, fotografie na tzv. poloročním lístku Československých státních drah z roku 1929, foto Národní muzeum / Josef Opitz, Fotografie auf der Halbjahreskarte der Tschechoslowakischen Staatsbahn aus dem Jahr 1929, Foto Nationalmuseum in Prag
- 4 Rudolf Wenisch ve 20. či 30. letech 20. století, foto Oblastní muzeum v Chomutově / Rudolf Wenisch in den 20er oder 30er Jahren des 20. Jahrhunderts, Foto Regionalmuseum in Komotau